

MÓRICZ ZSIGMOND: ROKONOK – ÉS SZABÓ ISTVÁN FILMJE

A film 2005-ben készült, **2006 elején mutatták be** a magyar mozikban. A magyar filmnek abba a jelentős realista hagyományába tartozik, amely a **társadalom- és a lélekábrázolásra** helyezi a hangsúlyt, a társadalmat és az emberi személyiséget együtt, egymással kölcsönhatásban vizsgálja. A **regényt Móricz Zsigmond 1930 nyarán írta**. A dzsentri ábrázolásakor Móriczot elsősorban az foglalkoztatta, hogy **tud-e a dzsentri a XX. században vezetésre termett embert adni** a magyarság felemelkedéséhez. Az ebben a témában született műveiben megrajzolja a **félfeudalizmusba rekedt magyar társadalom** teljes keresztmetszetét.

A Móricz korabeli dzsentri nem azonos már azzal a társadalmi réteggel, melyről Mikszáth írásai szólnak. A 20. századi dzsentri fogalma sokkal szélesebb kategória: a hirtokot szerzett hivatalnoktól, a földeket vásárló idegen származású nagypolgártól a fölemelkedő nagygazdáig s az apadt birtokú régi földesúrig sok mindenki beletartozik. A fojtó környezetből kitörni akaró hősöket azonban visszahúzzák a körülmények és a saját hibáik Móricz dzsentriregényei jelzik a **történelmi osztályból való fokozatos kiábrándulását**: bennük az író saját kora jelenét, **saját kora országvezetésének visszásságait, korrupságát, morális züllöttségét** mutatta be. A Rokonok a meglévő világ tarthatatlanságának érzéséből született, **az úri világ kritikájának** kiszélesítése és elmélyítése. A Rokonok az úri világ halálos ítéletét művészi hitelességgel, megfellebbezhetetlenül hirdeti, a recsegve-rovogva összedülő úri világ rajzát adja. Háttérben az **1929-ben kezdődő gazdasági világválság** áll, mely felszínre hozta a **különböző panamákat**, a vezető társadalmi réteg egész korrupságát. A Horthy-rendszer eddig is **az "intézményesített korrupció"** melegágya volt; a **sikkasztások, panamák** most megsokasodtak. Naponként kerülnek felszínre a csendőrtisztek, **államhivatalnokok**, miniszteri tanácsosok **visszaélései**.

Szabó István eddig ilyen mozifilmet nem rendezett: vagy ő írta a saját forgatókönyveit, vagy nem magyar irodalmi művet vitt filmre. A Rokonokban viszont arra vállalkozott, hogy **egy jól ismert magyar klasszikus regényt kellő hűséggel filmesítsen meg**.

Szabó István rendező –így vall arról, hogy miért filmesítette meg a **Rokonok**-at és miért most:

„Olyan régen dolgoztam fel nemes, értékes magyar irodalmi szöveget, hazai színészek tolmácsolásában, hogy számomra már szinte szükséges volt megrendezni ezt a filmet. Azért döntöttem a Rokonok mellett, mert a regény újraolvasása aztán meggyőzött arról, hogy Móricz írása tökéletesen mutatja be a magyar társadalom gyökereit, azt, hogy **mi még mindig egy feudalizmus előtti társadalmat** alkotunk, ahol **az érdekek összetartó ereje irányítja az ügyek intézését** és uralja a kapcsolatrendszereket. [...] amit Móricz a húszas évek végén maga körül látott, úgy tudta megfogalmazni, hogy az nem csak az adott pillanat pontos riporteri leírásának felelt meg, hanem a magyar társadalom bizonyos állapotának, **ami a magyar társadalmat a mai napig irányítja**. És erről nem a mai Magyarország tehet, és nem az emberek, hanem azok a vezetői, akik nem számoltak le azzal a beidegződéssel, hogy **az a megbízható ember, akit kézben tudok tartani**. És akit pozícióba juttatok, az majd eléggé fél tőlem ahhoz, hogy mindent megtegyen, amit én akarok. **A rokon az, akit előre kell juttatni**, s nem is kell vérrokonnak lennie, az a fontos, hogy **“az érdekekben rokon” legyen** – most szó szerint idéztem Móricz Zsigmondot. Erről szól a könyv, és mi azt szeretnénk, hogy ez kiderüljön. Hogy még a házasságban, a férfi-nő viszonyban, a szerelemben, a barátságban is mindent átszó ez az **“érdekekben rokon” szemlélet**. A gyenge rokon kezét el kell engedni, mert ha nem tud segíteni, ha nem tud részt venni az érdekekben, akkor nem rokon többé. Az ismeretlen kezét viszont azonnal meg kell fogni és rokonná kell emelni, ha lehetőség van rá, hogy az érdekekben egyszer csak rokonná váljon. [...] **Ebben a társadalomban** egyenesen

ellenség az, aki nem a mi kutyánk kölyke, aki nem a mi érdekünk szerint cselekszik, aki valamilyen okból másként gondolkodik. Amikor Móricz ezt a könyvet megírta olyasvalamit mutatott meg, amely évszázados gyökerekkel rendelkezik ebben az országban. Lényegesnek tartom elmondani, annak ellenére, hogy ragaszkodtunk az eredeti szöveghez és a kor ábrázolásához, **a Móricz által leírtak még ma is érvényesek**, mert nálunk évszázados hagyománya van ennek a társadalmi berendezkedésnek és ügyeink ilyen intézésének.”

A **film időrendje ugyanúgy lineáris, mint a könyvé**, nem töri meg sehol ezt az időben előrehaladó, néhány hetet felölelő történetet. **A cselekmény az új főügyész megválasztásának másnapján indul**. Míg a **regényből az előzményeket** a főügyésszé választás **utáni nap eseményeibe** ágyazva tudjuk meg, addig **a film ezt is időrendben** ábrázolja. Először a **korábbi életformáját**, a **tisztos városi kishivatalnok** középpolgári életét látjuk (a reggelit a lugasban), majd ezt követően kerül sor **az ügyészválasztásra**, és Kopjáss ezt követően **már az új posztján látjuk** elfogódottan, kicsit tanácstalanul.

Kopjáss István, a főhős **karriert jár be a regényben**, igaz, nem maga akarta, hanem a **véletlenek és helyi intrikák eredményeképpen** nyílik módja a karrierre. **Magyarországon** évszázados hagyomány, hogy nem valakire, hanem **valaki ellen voksolnak**. **Kopjáss Istvánból Zsarátnok főügyésze lesz a korrump Makróczy ellenében**.

Alacsony presztízsű városi tanácsnokból hirtelen, **egy csapásra városi főügyésszé** lép elő. Maga is tudja, hogy karrierjét nem önmagának, nem tehetségének vagy valamilyen kiváló képességének köszönheti, hanem éppen ellenkezőleg: eddigi jelentéktelenségének, kicsinységének. A főhős a történeteket feleségének, Linának (Szentkálnay Lina) meséli el, s naiv módon valóban elhiszi, hogy Makróczyt, a volt főügyészt anekdotába illő elszólása („azt mondta, hogy zs. v.”) buktatta meg.

– *Hát Lina, tudod-e, minek köszönhetem ezt az egész bolond választást?*

– *Nos?*

– *Mert hát azzal le kell számolni, hogy nem tisztán a saját érdemeimnek – s kajánul nevetett ő maga is önmaga felett.*

Mi lehet a kultúratanácsosból városi főügyésszé lett, reformokról ábrándozó Kopjáss István sorsa? Szociális vonzalmai, reformtervei hova vezethetnek az úri világon belül? **Lehet-e a "kecske is jóllakjon, a káposzta is megmaradjon"** bölcsességéhez igazodva **tisztán maradni**? **Hogyan módosítja az ember jellemét a helyzete**, hogyan módosítja az ember jellemét a **felemelkedése**? Hogyan módosítja a **személyiségét a karrier**? **Megőrizheti-e** valaki önmaga **ép erkölcsi érzékét** akkor, ha hatalomba kerül? **Maradhat-e valaki erkölcsileg tiszta** a hatalom csúcsain? Meddig köthet az ember kompromisszumokat anélkül, hogy ezzel korrumpálódna is? Meddig veszi még valaki észre, hogy morálisan kihívások előtt áll, és mikorra nem is tűnik föl neki, hogy ő maga is ugyanolyanná vált, mint azok, akiket korábban erkölcsileg elítélt? Fel tudja-e venni egy ember a harcot a külvilággal? Van-e esélye egy **tisztességes embernek megváltoztatni a korrump hatalmat**? Ki az erősebb: a hős vagy a világ? **Milyen árat fizet** valaki azért, hogy érvényesüljön? Amikor azonban a főhős elindul a karrier útján, ezekkel a kérdésekkel találja szembe.

Mindezeket **a regény a maga módján megválaszolja**. **Kopjáss István** nem különleges, de **rendes ember**. Jó férj, gondos családapa, megbízható és tisztességes hivatalnok. Hűséges, a szeretett felesége és családja érdekében legyőzi önmagában mindazokat az érzéseket – elsősorban a Szentkálnay Magdaléna iránti vágyódását –, amelyeket az otthona biztonsága és nyugalma, valamint a Lina iránti szerelme érdekében el kell fojtania. Amikor Kopjáss **a hatalom csúcsaira kerül, igyekszik tisztességes maradni**. Ám nem látja át a helyzetet azonnal, nem érzi meg, hogyan próbálják a kezükbe kaparintani Béla bácsi, a polgármester és Kardics bácsi, a Nagytakarék igazgatója. **Eközben hibát hibára halmoz**, és **túlságosan gyenge** ahhoz, hogy a saját rokonainak ellentmondjon. Amikor első nyilatkozatát adja, a városi kisbérlok ügyében egy közmondást idéz mint a megoldás útját:

“Hogy a kecske is jóllakjon, a káposzta is megmaradjon.” A mondat homályos, mint ígéret kevés, mint program nem számon kérhető. És nem is gondolja Kopjáss, hogy ezzel a mondattal elsősorban saját magát és a saját működését jellemzi. **Úgy akar tiszta maradni, hogy nem utasítja vissza egészen a felkínált lehetőségeket és előnyöket. Élni is akar a lehetőségekkel, mégsem besározódni. Nem elég tisztességes ahhoz, hogy ellenálljon, de nem elég okos, ravasz, romlott és élelmes ahhoz sem, hogy busásan meggazdagodjon. Közvetíti Berci bácsi szénét a városnak, de nem vállal érte felelősséget – igaz, részt sem kér a haszonból. Nem akarja megvenni a Boronkay-villát, mégis engedi magát elvinni oda, megnézi és végül csak megveszi. Nem ír alá végleges szerződést, de egy szerződést mégis aláír.**

Persze mindez szűkös, kisvárosi, provinciális körülmények között játszódik. Móricz nemcsak azt érzékelteti, hogy Kopjáss István igazi karriert futhat be, de azt is, hogy **milyen kisstílusú ez az egész panamavilág** és karrier-lehetőség, amit bemutat. Egy **hídpályázat**, egy **Sertéstenyészto**, egy **városi szénszállítás**, egy **városi villa** megépítése: ezek a korrupció dimenziói.

A **film társadalomrajzában is** elsősorban a **kis- vagy középváros viszonyai, a helyi hatalmasságok** és intrikák állnak a középpontban, ugyanakkor **kitekintést is nyújt az ország viszonyaira**. Zsarátnok városát egyszer hagyja el a történet, akkor, amikor Kopjáss bemutatkozó látogatást tesz az **Országházban az igazságügy-miniszternél**. Néhány kép, néhány pillantás a parlamenti ülésteremre és folyosókra, egy rövid találkozás a “kegyelmes úrral” és a titkárával, és egy kicsit hosszabb lecke, beavatás budapesti vezetőjétől a fővárosi politika világába arról győzik meg mind Kopjáss Istvánt, mind a nézőt, hogy **az országos politika, a nagypolitika sem más vagy jobb, mint a helyi, legfeljebb más a nagyságrendje**.

A **regény címe** eligazító és félrevezető egyúttal. A *Rokonok* cím első jelentésben arra utal ugyanis, hogy **az atyafiságról**, a családi rokonságok hálózatáról szól a regény. Vagyis Kopjáss tönkretevői Berci bácsi és Adélka, Kati néni és Lajos bácsi, Menyhért és Albert öccse lennének. **Ennél tágabb rokonság is kiderül** azonban: az, hogy Kopjáss rokona Kardics bácsinak is, Boronkay Ferinek is, de még az ellenzék vezérének, Martiny doktornak is. **Ez a vér szerinti rokonság a metaforája annak a rokonságnak**, amiről a regény beszél, és ami jóval több annál, mint a családi rokonságok kihasználásának problémája. **Rokonok mindannyian, akik a hatalomban vannak**, rokonok mind **a városi vezetők**, rokonok mind **az ország vezetői, az egész dzsentri világ** rokonságok szövődése, s ha két ember nem rokon is családi kapcsolatai szerint, akkor is **rokonok érdekeik, kapcsolataik, politikai hatalmuk, gazdasági érdekeik szerint**. A *Rokonok* cím félrevezető tehát, ha szó szerint értelmezzük, és eligazító, ha metaforának fogjuk föl.

A **film ezt a világot a maga apró gesztusaiban, tárgyaiban, mondataiban és pillantásaiban** varázsolhat a néző elé. Megmutatja azt, **hogyan emelik föl a város vezetői Kopjásst egyszerre a tegeződés, a Béla bácsizás révén**. Megmutatja, **hogyan állnak és várnak a meghallgatásra várók “az öreg” előszobájában, míg mások előtt nyitva az út**. Megmutatja, **milyen gesztusaik vannak egymás között** (például az alispánnak a pesti úton), és **ezek a gesztusok hogyan változnak meg a hivatalban, a kishivatalnokok előtt**, vagy az utcán, a kívülállók előtt. **Látjuk őket a kaszinóban, az estélyen, a kártyaasztalnál, a választás utáni éjszakán a vendéglőben**. Látjuk mindazokat a gesztusok, amelyekről összetartozónak érzik magukat. Különösen **nagy hangsúlyt helyez a film például a regényben is fontos nevetésekre**, mert a nevetés mindent elárul arról, hogy a hatalomban, jó pozícióban lévő emberek hogyan próbálják meg leplezni valódi szándékaikat, hogyan birkóznak meg a rájuk háruló felelősséggel, és hogyan élnek a rájuk ruházott hatalommal.

Kopjáss István igazi kettős lelkű hős: olyan, mint Timár Mihály *Az aranyemberben*. És ugyanúgy, ahogy az ő vívódása is abban fejeződött ki elsősorban, hogy két nő közül kellett választania, úgy **Kopjáss vívódásai is a Lina és Magdaléna közötti választásban csúcsosodnak ki.** Kopjáss István vágyódását azzal is motiválja **a film, hogy nagyon hasonlónak mutatja a két nőalakot** (gondoljunk csak **az estély jelenetére**, ahol **a két nő arca** egészen egymás mellett jelenik meg). A két nő **nagyjából azonos korú, egymással rokonságban** állnak. Ám közülük az egyiket ismeri és feleségének tudja Kopjáss, a másik azonban – aki mindig elérhetetlen távolságban volt tőle – most hirtelen karnyújtásnyi távolságra kerül.

Lina jelenti számára **a korábbi életét**, a harmóniát, a nyugalmat, a családját, a tisztességet, de egyúttal **a tisztességet, észrevétlenséget, jelentéktelenséget is.** **Magdaléna pedig ezzel szemben: a nagyvilág, a gazdagság, a csillogás, a mámor, de egyúttal a hűtlenség, a kicsapongás, a megbízhatatlanság, s a korrupció, a csalás, a felelőtlen költekezés.** Ahogyan Móricz más regényeiben is: a **“boldogasszony” és a “szépasszony”** között kell választania a hősnek, és semmiképpen nem úszhatja meg a választást. Nem élhet egyszerre boldogan Linával, és vágyakozhat Magdalénára. Nem véletlen, hogy **Kopjáss István azután az estély után lesz öngyilkos, amelyet a Boronkay-villában rendeztek.** Az estélyen Kopjáss többször is beszélget Magdalénával, és azt mondja, hogy Magdaléna kedvéért képes lenne lerombolni addigi életét és egészen új életet kezdeni. **Amíg az estély tart, az alatt törtek be nála az irodába, az alatt tüntették el a sikkasztás nyomait. A két történet-szál, az érzelmi és a társadalmi szál összefonódik: a korrupció és a “szépasszony” iránti vonzódás feléledése az estély jelenetében találkozik,** és Kopjáss szerelmi-lelki elbizonytalanodása jelenti öngyilkossága érzelmi hátterét.

Kopjáss István **álmai is a benne lévő zűrzavarról tanúskodnak.** **Magdaléna van jelen az álmaiban.** Ez az álom háromszor ismétlődik meg a filmben, és az álom logikáját követve összekeveredik benne a pesti kiküldetés és Magdaléna, az alispán (Andris bácsi) és a Sertéshizlalda képe. **A vasút, az utazás egyszerre jelképezi új életútját,** azt, hogy sikerült – illetve **harmadszor azt, hogy nem sikerült – felkapaszkodnia az új életet jelentő vonatra.** Kopjáss István **álmai** arról is tanúskodnak, hogy mi mindent kellene tisztáznia és megértenie ahhoz, hogy ebben az új helyzetben sikeres legyen.

Erről a **zavarodottságról tanúskodnak a Magdalénával való találkozásai és beszélgetései,** amelyek mindannyiszor felkavarják Kopjáss érzéseit és gondolatait. De a benne lévő zűrzavarról szólnak **más jelenetek is,** például **a taxisofőrrel folytatott második párbeszéde,** amelyben másokkal szembeni **dühét tölti ki egy neki alárendelt emberen,** olyanon, **aki dadog és izzad a nagyhatalmú úr előtt.**

A realista filmkészítési mód és az irodalmi adaptáció hagyománya nagyon sokat bíz a párbeszédre, a szövegre. **A film szövege nagyon hűségesen követi a regényt,** természetesen nem abban az értelemben, hogy a regény minden mondata benne lenne, hanem abban az értelemben, hogy **a filmben nagyon kevés az olyan szöveg, amit nem Móricz írt volna.** A szereplők folyamatosan beszélnek egymással, és **a kép is ezt a párbeszéd-folyamatot támasztja alá.** Sokszor látjuk nagyon közelről a szereplők arcát, a beszélők szemét, mimikáját közvetlen közelről figyelhetjük.

A film sok közelképpel dolgozik, kihasználva azt a lehetőséget, hogy az emberi arcot közelről mutassa, az ember arcán a gondolatok, döntések és szavak formálódását, az elhatározások keletkezését vagy elmúlását. **Ugyanis a film másik tartalmi rétege az a belső történet, ami Kopjássban és Kopjáss emberi viszonyaiban lejátszódik.** Azt látjuk, **hogyan változtatja meg pozíciója a főhőst, hogyan küszködik ő is, családja is az új helyzettel.** Látjuk **a feleségével, Linával az ebédlőasztalnál, a konyhában a vasalásnál, este az ágyban, a kerti lugasban, látjuk azokat a párbeszédeteket,** amelyekben megvívják a maguk külső és belső harcaikat. Hogyan tudnak életformát váltani, hogyan tudnak tisztességesek maradni, hogyan

tudnak a pénzzel bánni, azt elkölteni és megszerezni, hogyan fejezik ki a sérelmeiket, megbántottságaikat, és hogyan tudják kezelni az érzékeny pontokat, a rokonságot és **Kopjáss titkolt vágyakozását Magdaléna iránt**. Ebbe a illeszkedik a két főszereplő színészi játéka: amikor **Kopjáss István és Lina párbeszédeit, vitáit, veszekedéseit** és összebéküléseit látjuk, mindannyiszor arra koncentrálnak, hogy mi minden történik a két ember között és a két emberben. **Sok mellékszereplőt** is ugyanilyen eszközökkel jelenítenek meg a színészek: habár nem ismerjük **Berci bácsi vagy Kati néni** egész életét, sorsát, körülményeit, de az a néhány jelenet, ami öröklük szól, egész embert rajzolnak a néző elé.

Egy egészen más típusú színészi játékkal is találkozhatunk a filmben. **Kardics bácsit** igazán **vígjátéki figurának** látjuk, folyamatos rohanása, lihegése, ideges röhögései komikusan elrajzoltak, szándékosan elnagyoltak. Nem egy valós személyiséget ismerünk meg, hanem megismerjük a **gátlástalan pénzembert, az ellentmondást nem tűró gazdagot**, aki a maga hatalma és gazdagsága érdekében semmitől nem riad vissza. A vígjátéki, túlzásokkal ábrázolt figura **inkább típusként**, mintsem egyénített alakként jelenik meg a filmben. **Ugyanígy sematizáltan komikus figura Keék Imrike, a polgármester titkára**. Ugrál, rohan, fontoskodik, hajbókol, igazi bennfentes szolga, **igazi talpnyaló**, de ennek a játéktílusnak megfelelően **nem egyénített, hanem komikusan megrajzolt típus**.

Jelen van a filmben **egy harmadik, egy szimbolikus játéktípus is**. A többször felbukkanó **hajléktalan koldus sorsáról nem tudunk meg semmit, de visszatérő alakja mégis a film egyik fontos rétegét alkotja**. A figura titokzatossága nemcsak abból fakad, hogy **kívülálló** ahhoz a gazdag, úri, dzsentri világhoz képest, amit a film ábrázol, hanem abból is, hogy szimbolikus a szerepe. Ő jeleníti meg, **ő képviseli azt a világot, ami kívül esik a politizáló urak zárt, önmagát éltető társadalmán**. Egy **szimbolikus figura** szimbolikus megtestesítője a hajléktalan, ezért egészen más a szerepfelfogása, játéktípusa is.

Ez a kéregető azért fontos, mert **az ő alakja és szerepe a film készítőinek legönállóbb alkotása**. Alig tudunk róla valamit, de jelen van: Kopjáss akár a lakásából megy a hivatalba, akár a Sertéstenyészőt szemléli meg, vele találkozik. Mintha **a film figyelmeztetni** szeretne bennünket: akármit gondoljunk is **a hatalmi elit** belső viszonyairól, küzdelmeiről, tiszta vagy korrump mivoltáról, az **ő életük mégsem az egész élet Magyarországon, csak egy szűk réteg élete**. Sőt, elvileg **ők a felelősök mindazok életéért, sorsáért, lehetőségeiért, akik nem a városháza vagy vármegyeháza díszes lépcsőit koptatják**.

Hogy mi lesz **Kopjáss karriertörténetének a vége, azt a regény nem árulja el**. Tudjuk, hogy **Kopjáss István “meglőtte magát”**, Péterfi doktor szerint “haldoklik”, Béla bácsi pedig azonnal “az özvegy”-nek akarja kiutaltatni a pénzt, mégsem biztos, hogy meghalt. **Béla bácsi szerint “Meg kell menteni. Meg kell gyógyítani.”**, s a két főpanamista sietve indul “a szegény ember megmentésére”.

A film utolsó képsora a haldokló Kopjásst mutatja öngyilkossága után, a Sertéshizlalda udvarán, egyszerre lekerekítve és nyitva hagyva a történetet.

Körülötte disznók, akik szabadon körbejárják a holttestet, röhögnek, zabálnak. Éppúgy, mint a könyvben, **itt is eldöntetlen, hogy sikerül-e megmenteni, vagy meghal**, bár a képsor inkább ez utóbbit sugallja. **Ez a metaforikus jelenet a film készítőinek alkotása**. Egyrészt megjeleníti, hogy Kopjásznak éppen a **Sertéstenyészítő ügye** jelentette a leginkább **megoldhatatlan feladatot** (hiszen vele vásároltatták meg az ott elsikkasztott milliókból épült villát), a Srtéstenyészítő miatt lett öngyilkos. Másrészt **jelenti Kopjáss sorsát: “aki korpa közé keveredik, megeszik a disznók”**. Harmadrészt olyan groteszk a kép, ami sok más **filmet emlékezetünkbe idéz, ezzel elhelyezi a történetet egy kelet-közép-európai közegben**. Végül pedig **itt hangzanak el a koldus utolsó, Magyarország sorsára rákérdező, aggódó szavai arról, hogy mi lesz ebből az országból**.

Mint említettük, film néhány finom utalást tesz közép-kelet-európai szellemi rokonaira. A **befejező képsor** *Emir Kusturicának a filmjeit* idézi: a *Macska-jaj* Trabantját, vagy *Az élet egy csoda* kecskéjét. A **polgármestert** *Oleg Tabakov* játssza, az orosz-szovjet színjátszás és film **legendás alakja** (többek között *Nyikita Mihalkov* és mások filmjeiből is ismerhetjük). Kardics bácsi bizalmasát, a **bankigazgató-helyettest pedig Jiři Menzel** alakítja, **aki előtt szintén tiszteleg a film**. Különösen azzal, hogy **szinkronhangja** maga a rendező, **Szabó István hangja**, ami **komoly azonosulást mutató gesztus**. **Még egy rendező előtt tiszteleg a film**: a film **dedikációja Máriaassy Félixnek** szól, aki **Szabó István tanára volt a főiskolán**, és aki több mint ötven évvel korábban, **1954-ben maga is megrendezte a filmet a Rokonokat**.

Rokonok

Rendezte Szabó István

A forgatókönyvet Móricz Zsigmond regényéből írta Szabó István és Vészits Andrea

Producer Rózsa János

Operatőr Koltai Lajos H.S.C. A.S.C.

Díszlettervező Khell Zsolt

Jelmeztervező Szakács Györgyi

Vágó Csákány Zsuzsa

Hangmérnök Balázs Gábor H.A.E.S.

Zene Hot Jazz Band

Főszereplők: Csányi Sándor, Tóth Ildikó, Eperjes Károly, Marozsán Erika, Oleg Tabakov, Kállai Ferenc, Molnár Piroska, Pindroch Csaba, Oleg Tabakov, Jiři Menzel, Andorai Péter, László Zsolt, Újlaky Dénes, Mácsai Pál, Madaras József